

יבמות ק"ז

משה שווערד

1. שו"ת תשב"ץ חלק א סימן פב

כתב ז"ל אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישן פי' בא למעט שאין נוחלין בראיה שהקילו בה חכמי ז"ל משום עגונא אלא באותה ראיה שהיא ראיה ברורה מדין תורה ולא הוצרך הרב ז"ל לומר כן דפשיטא שאין מקילין בזה יותר משאר דיני ממונות אלא משום דלפעמי' אנו צריכין לומר שזה שהעידו עליו שמת מת ודאי ותנשא אשתו ואפ"ה אינה ראי' לגביה/לגבי/ נחלה שאם הקלנו בה משום עגונא. לענין נחלה לא נקל יותר מדין תורה... שכת' הרב ז"ל שמד"ת הן נאמנין ואף על פי שאין נאמנין בעלמ' נאמנין כאן משום דמילתא דעביד' לאגלויי... נמצא שיצא לנו מזה שמורידין יורש לנחלה ע"פ ע"א או עבד או אשה או

קרוב דלא חיישי' לשקרא כיון דאיהו מילתא דעבידא לאגלויי ולפי דעת הרמב"ן ז"ל ה"ה בעדות עכו"ם מסל"ת. אבל הרמב"ם ז"ל חולק בזה ואפי' לפי דבריו ה"מ חד מסיח אבל שנים זה שלא ב"ז אפשר לומר שהוא סובר דנאמנין אבל עד מפי אחרים דאפשר ליה לאשתמוטי כל היכא דאיכא למיחש חיישי' אא"כ הם שני עדים דליכא למיחש לשקר' ואי אמרי שנים פלוני אמר לנו שראה שמת פ' מכניסין אחין לנחלה על פיהם כיון דלא חיישי' לשקרא למאן דאמר ראיתו מת א"כ הרי הוא נאמן במ"ש לאלו השנים ואלו השנים יכולין לסמוך ולהעיד על מה שאמר להם אותו פלוני כאלו הם ראו אותו מת וכ"כ הרי"ף ז"ל בפ' החולין והא דמשמע בפ"ב דכתובות (ק"ז ע"א) דבשמעו בו שמת לא נחתו יורשין לנחלה ע"פ ע"א. בהכי איתה שע"א אמר ששמע שמת דהשת' ודאי לא מהימן לנחלה ומהימן להתירה לינשא והיינו דאמרין ששמעו בו שמת בע"א ולא אמרינן שידעו בו שמת ע"פ ע"א אבל בע"א המעיד שודאי מת ובשנים המעידין מפי אחד שאמר להם שודאי מת אפי' אחי נכנסין לנחלה וכ"ש שההיא סוגי' אפי' מוכחא דע"א לא מהימן לנחלה לא איכפת לן בה דשמואל היא דלא קי"ל כוותיה ולא דקו בה כולי האי וכ"ש שיש לומר דע"א אי מהימן בע"א היא כוותיה נקטי' לההיא סוגי' לפום מאי דמספק' לן אבל לפום מאי דאפשיט' לן ודאי מהימן. זה נ"ל בפ"ה זה הלשון והשי"ת יראנו נפלאות מתורתו אמן:

2. שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא - אבן העזר סימן לג

... משום דהא דע"א נאמן מדאורייתא סברא הוא כמ"ש הרמב"ם משום דעביד לגלויי ואין הדבר תלוי בנאמנותו משא"כ עד מפי עד ועל זה עיקר קושיתו דמכאן מוכח דמהימן בתורת נאמנותו. אלא דקשיא לי סוגיא דע"א ביבמה ויבואר אחר זה. ובוזה ניהא לי מה שאמרו פלוגתא דב"ש וב"ה אם נוטלת כתובתה בנשאת ע"פ עצמה ולא נקטו בנשאת ע"פ ע"א ולמסקנא שחזרו ב"ה מ"מ אין היורשין נכנסין לנחלה ע"פ ולא מצינו שאין היורשין נכנסין לנחלה ע"פ ע"א ואם אינו כל כך מפורש במשנה איכא למימר לרבנותא נקט דאפילו ע"פ עצמה נוטלת כתובתה והואיל ובדידה קאי נקט גם ביורשין על פיה מ"מ מדברי רבינו הגדול בפ"ז מהלכות נחלות הדבר מוכח דשם פסק בריש הפרק אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישין אבל אם שמעו בו שמת או שבאו נכרים מסיחין לפ"ת אע"פ שמשויאין את אשתו ונוטלת כתובתה אין היורשים נוטלין על פיהם. והדבר תמוה למה נקט נכרים ולא נקט עד כשר ישראל וכאן אין לומר לרבנותא שהאשה נשאת ונוטלת כתובה ע"פ נכרים שהרי הרמב"ם כאן בהלכות נחלות קאי ולא אורחיה לאשמוטי הנוגע בדין הזה להשמיענו רבותא בהיתר עגונה וכבר נתבאר דיני אשה בהלכות גירושין על נכון. אלא הוא הדבר שדברתי שעד כשר מועיל דבר תורה דעבידא לגלויי ולא משקר וא"כ גם לענין הורדת הנחלה מהני.

3. שערים מצויינים בהלכה

דף ק"ז. תנו לי כתובתי, אף להנשא אין מתירין אותה מ"ט אדעתא דכתובה אתאי. פרש"י ובאפוקי ממונא בעינן סהדי. משמע דצריך שני עדים, ולא מהני עד אחד. וכ"כ הנמוקי' בשם הריטב"א, דמסתברא דה"ה אם הביאה עד אחד לבי"ד שמת כעלה והיא תובעת כתובתה כו', דלא הקילו חכמים להאמינה אלא משום עגונה ומשום חומרא שבסופה. והביי' (אהע"ז סי' יז סמ"ג) לא הביא הדין באם היה עד אחד. אבל הרמ"א הביא דברי הריטב"א. והחלקת מחוקק (שם ס"ק פה)

הקשה, מנ"ל להריטב"א להמציא חומרא זו בלא שום ראיה. אבל הבית שמואל (ס"ק קלב) כתב, דהריטב"א מדמי לה לבעיא דלעיל דעד אחד בקטטה, משום דהעד אינו מדייק, וה"נ כן. ועי' ברמ"א (שם סי' עז ס"ב) דדוקא שמבקשת גט בלא כתובה, אבל אם אומרת גט וכתובתי חיישין שמא עיניה נתנה באחר. ובביאור הגר"א ציין לגמ' דהכא.

4. ריטב"א על יבמות דף קיז/א

שכן כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי. ודעת מורי הרב הר"מ שאין מדרש כתובה אלא לענין מנה מאתים שהוא בכל הנשים מתקנת חכמים אבל לא לגבי תוספת וכ"ש לגבי נכסי צאן ברזל...

5. תוספות מסכת יבמות דף קיז עמוד א ד"ה בית הלל

בית הלל כו' - ותימה וכי נחלקו ב"ה על הלל רבן שדורש מדרש כתובה בפ' המקבל (ב"מ קד.) דקאמר התם הלל היה דורש לשון הדייט אנשי אלכסנדריא היו מקדשים נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באו אחרים וחוטפין אותן כו' ומצא כתוב בהן לכשתנשאי לי תיהוי לי לאנתו ואומר ר"י דלא דמי דהתם ודאי הדבר ידוע ומוכיח שהיו כותבין בשביל שחוטפין להן אבל הכא כשתנשאי לאחר היינו על ידי עדות ברורה ולא ע"י דבר אחר וב"ש סברי דמ"מ תנשאי לאחר קרינא ביה.

6. חדושי הריטב"א מסכת יבמות דף קיז עמוד א

אדעתא דכתובה אתאי. פרש"י ז"ל ובאפוקי ממונא סהדי בעינן, וא"ת מ"מ נהימנה אנן אנשוואין בלחוד מיהת ולא נדרוש לה מדרש כתובה, [1] י"ל דרבנן הימנוה משום עיגונא היכא דעיקר דעתה משום נשואין כדי שלא תתעגן ואף על גב דגביא כתובה ממילא, אבל כשדעתה משום כתובה ובו עיקר עדותה ליכא עיגונא ולא הימנוה, [2] ועי"ל דהימנוה משום דדייקא ומינסבא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה שתצא מזה ומזה, אבל זו שעיקר כוונתה משום כתובה אולי לא תנשא ולא מיקלקלא וגובה כתובתה שלא כדין ובעדות שקר, ומסתברא דה"ה אם הביאה היא עד אחד לב"ד שמת בעלה והיא תובעת כתובתה דאמרינן אדעתא דכתובה אתאי ולא שרינן לה, ואפילו את"ל דטעמא דעד אחד משום דלא משקר לא הקילו חכמים להאמינו בדבר שבערוה אלא משום עיגונא ומתוך חומר שבסופה וכדאיתא בריש פרק האשה רבה.

7. שו"ע אה"ע סימן יז

(ג) האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה, ותנשא או תתייבם על פיה, ונותנים לה עיקר כתובתה; אם תתייבם, נכנס היבם לנחלה על פיה. (ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת) (תא"ו נ' כ"ג), ובלבד שידועת בטיב נשואין (ואלמנות) (שם בשם הרמב"ם). במה דברים אמורים, כשבאה לבית דין ואמרה: מת בעלי, התירוני, ולא הזכירה שם כתובה, מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה. אבל אם באה ואמרה: מת בעלי, תנו לי כתובתי, אף לינשא אין מתירין אותה, שעל עסקי הכתובה באה, והרי זו בחזקת שלא מת, ואין דעתה לינשא אלא ליטול כתובתה מחיים בלבד. (וי"א דאפילו יש לה עד שמת, לא מהני בכה"ג) (נ"י בשם הריטב"א):

8. קובץ הערות - סימן כא

(ז) והנה יסוד הדך דינא דפלגינן נאמנות הוא, דכשהעד מעיד באיזה דבר אשר ממנו יוצאים שני דינים תלוקים, הוא נאמן רק לענין אותו הדין שיש לו בזה כח הנאמנות, כמו באומר בני זה גדול הוא, נאמן לענין נדרים והקדשות ולא לענין מכות ועונשין [קידושין ס"ג ע"ב]. וכן בע"א אומר מת בעלה, נאמן להתירה ולא לנחלה, והיינו דלענין היתר נישואין אנו מאמינין לו שמת הבעל, ולענין נחלה מחזיקין את הבעל בחזקת חי, ואף דהוא תרתי דסתרי, דאין מיתה לחצאין, מ"מ כך הוא דין נאמנותו. אבל במה דברים אמורים, כששני הדינים אינן בתולדה אחד מהבירו, כמו בנחלה והיתר נישואין, אלא ששניהן תלוין בדבר אחד, במיתת הבעל. אמנם כתובה אינה תלויה כלל במיתת הבעל, דאם היא מותרת לינשא נוטלת כתובה אפילו הבעל חי, כמו בגט, וכן להיפוך, אם אינה מותרת להינשא אינה נוטלת כתובה אפילו אם הבעל מת, כמו בשומרת יבם. ומבואר דלענין כתובה, מיתת הבעל לא מעלה ולא מורדת, והכל תלוי אם היא מותרת לינשא. וכיון דנטילת כתובה באה בתולדה מכת היתר נישואין, בזה לא אמרינן פלגינן נאמנות, שיהא נאמן להתירה ולא לכתובה, דא"א להפריד בין שני הדינים האלו. ולא דמי לנחלה, דדין נחלה אינו בתולדה מכת היתר נישואין, ולא ההיתר מכת דין נחלה, אלא ששניהן תלוין במיתת הבעל:

9. שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן מט

אולי יאמר האומר דחששא דחמש נשים לא שייכי כולי האי בזמן הזה דעינינו רואות דאינן שונאות אותן בזה"ז וכן נראה דעת פר"מ שכ' מי יעשה כזה אם לא מומר להכעיס כאלו פשוט לי' דליכא חששא דחמשה נשים

ואכשור דרא הנה מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא נראה כן וכמבואר בש"ע /אה"ע/ סי' י"ז סעי' ד' ויע"ש בב"ש שם ואדרב' לענין חציפות ועזות אשתני לגריעות' כמבואר שם סעי' ב' ברמ"א דבזמן הזה דנפישא חוצפא אמרינן אשה מעיזה פני' בפני בעלה. עוד אני אומר דק"ו איכא השתא בזמניהם שלא הי' בין הצרות אלא שנאה בעלמא חיישי' לקלקלה ק"ו בזה"ז דאיכא חרגמ"ה לישא ב' נשים והעובר ונושא ב' נשים כופין אותו להוציא אחת מהנה והיינו אשתו השני' שנשאית באיסור כמבואר אם לא תרצה הראשונ' לקבל גט והשתא איכא למיחש שמא זה נשא אשה אחרת על אשתו וזה הוא מיעוטא דשכיחא בהני ארחי ופרחי ובפרט בנידון שלפנינו שהי' בורה ממדינתנו ולא הי' מצפה לשוב אל אשתו עוד לעולם ואחר כך כששמעה זאת הצרה שיש לו עוד אשה במדינ' זו חששה שמא יודע הדבר לב"ד ויכופו אותו להוציא' ע"כ הערימה לכתוב מת בעלה לקלקל את הראשונה ותשאר היא תחת בעלה וחששא גדולה היא זו.

10. דף על הדף מסכת יבמות דף קיז עמוד א

במשנה: הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה וכו'. הכנסת יחזקאל (ספ"ג) והובא בפתחי תשובה (אה"ע"ז סי"ז סקכ"ה) הקשה דמ"ש הנך חמש נשים דפסולות להעיד משום דחזקתן ששונאות זו את זו, ואמאי חמירי מכל שונא דלא שמענו שיפסל אפילו כשמעיד יחיד. ותירץ דעד אחד בעלמא אינו רוצה לשקר פן יבא ההרוג ברגליו ויפסל לעדות ולשבועה, אבל אותן חמש נשים בלא"ה פסולות.

ותמה המראות הצובאות דאטו באשה אין חשש שתפסל לשבועה וכשתבא לגבות כתובתה לא תוכל, וע"כ כתב המראות הצובאות כמש"כ הקרבן העדה דדוקא בנשים שדעתן קלות חששו לומר דמשקרות מחמת השינאה אבל לא באנשים.

וע"ש בפתחי תשובה דלדברי שניהם נלמד דגם אשה בעלמא פסולה כשידוע לנו שהן שונאות זו את זו. וסיים דצ"ע שלא שמענו זאת מעולם.

החתם סופר (שו"ת ח"ב סנ"ב) כתב דפסולות אותן חמשה נשים אינו משום פסול שונא, אלא מחמת פסול נוגע דהשנאה גורמת להן להיות נוגע ולרצות בקלקולן אבל סתם שונא דעלמא שאין לו נגיעות אינו נפסל, [וע"ע בשואל ומשיב (מ"א ס"א ס' רע"ט) שג"כ כתב דשאר שונא כשר וכ"ש כשהוא שונא להבעל ולא את האשה].

ובחזון איש (אה"ע כב, ז) כ' על קושיית הפתחי תשובה: ול"ק הוא, דדבר זה מסור לחכמים, ול"א אלא בב' נשים שהוא ענין קבוע ותמידי, אבל לא פסלו שונא ושונאה, וגם מאן ספק לשקול טבעיות בני אדם ותוכן רוחם כרבותינו ז"ל, ואם אמרו באלו אין ראי' לאחרים כו' עכ"ל.

11. רש"ש על יבמות דף קיז א

רש"י במשנה ד"ה יבמתה. וטעמא דכולהו מפני ששונאות אותה כו'. הן מפני שנאה לחודא לא ה"ל למיפסלינהו דקי"ל כרבנן בפ"ג דסנהדרין דמכשרי שונא להעיד אלא דאינהו הוויין כנוגעים בדבר וכדמסיק:

12. משנה למלך על הלכות גירושין פרק יב הלכה טז

נסתפקתי בהא דקי"ל דחמש נשים אינן מעידות להעיד שמת בעלה. הגע עצמך שהעידה אחת מהנה אי היא א"א גמורה דכיון דאינן מעידות מוקמינן ליה בחזקת חי ואיהי נמי מוקמינן לה בחזקת א"א. או דלמא נהי דקי"ל דאינן מעידות היינו משום דמספקא לן שמא מתוך שנאה העידו ומתכוונות לקלקלה ומש"ה אינה ניתרת בעדות זו אך לעולם דמידי ספיקא לא נפקא דשמא העידו אמת ונפקא מינה למי שקדש אשה זו שהעידו עליה אחת מחמש נשים אם יאסר בקרובותיה. דאי אמרינן דהוי א"א גמורה מותר בקרובותיה והקדושין שקידש כמאן דליחנהו דמו. ואי אמרינן דמידי ספיקא לא נפקא אסור בקרובותיה דשמא הקדושין חלו ונאסר בקרובותיה. א"נ לענין אם זנתה אם הולד הוי ממזר ודאי או ספק ממזר ונפקא מינה טובא לענין דינא ונראה שדין זה תלוי בההיא פלוגתא שנחלקו רבינו והראב"ד בפ"ט מהלכות תרומות דין ד' בבת ישראל הנשואה לכהן שהעידו לה אחת מחמש נשים הללו שמת בעלה דרבינו ס"ל דאוכלת בתרומה בחזקת

דבעלה קיים והראב"ד פסק כר"ע דאסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה. ולדעת רבינו נראה דחשיב לה כא"א גמורה ומש"ה מתירה לאכול בתרומה. וא"כ לדידיה מי שקידש אותה לא נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד ממזר ודאי ומותר במזרת. ולדעת הראב"ד דאית ליה דאסורה לאכול בתרומה אלמא אית ליה דהוי ספק א"א וא"כ לדידיה מי שקידש אותה נאסר בקרובותיה ואם זנתה הולד הוי ספק ממזר ואסור במזרת (א"ה עיין מ"ש לקמן פ"א מהלכות סוטה דין ט"ו):

13. תוספות מסכת יבמות דף קיז עמוד א ד"ה חוץ מחמותה

חוץ מחמותה כו' ויבמתה - פי' שרוצה לקלקלה לפי שיראה שימות בעלה או יבמה ויהיו צרות זו לזו ואפי' לשמואל דאמר לעיל בסוף האשה רבה (דף צו.) דאינה כאשת איש א"כ כשיבא היבם תהא מותרת לחזור מ"מ מתכוונת היא לביישה ועוד שמא יחלוץ לה בעלה ותנשא לאחר אז אסורה לזה ולזה ולא תפול עוד לפני בעלה לייבם וא"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמנה בעלה ותהא צרתה לאלתר וי"ל שאינה חוששת בכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה.

14. משנה למלך על הלכות גירושין פרק יב הלכה טז

והכל נאמנין כו' ואלו הן חמותה ובת חמותה כו'. משנה ביבמות פרק האשה בתרא (דף קי"ז) הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה כו' ובטעמא דיבמתה פירש"י דיראה שמא סופה להיות צרתה ע"כ. והכוונה דאשת ראובן אינה מעידה לאשת שמעון שמת שמעון משום דאשת ראובן יראה שמא ימות בעלה דהיינו ראובן ותתייבם היא לשמעון ותהיה צרתה אשת שמעון. או שמא ימות שמעון ותבא אשת שמעון ותתייבם לראובן ותהיה צרתה: **ויש להסתפק היכא דיש בנים לראובן ושמעון מהו דאפשר דלא אמרו דיבמתה אינה מעידה אלא היכא דליכא בנים לראובן ושמעון דאז חוששת למיתת ראובן או למיתת שמעון או היכא דליכא בנים לראובן אף שיש בנים לשמעון דחוששת למיתת ראובן וכן היכא דליכא בנים לשמעון אף דיש לו בנים לראובן חוששת למיתת שמעון. אך היכא דאיכא בנים לראובן ושמעון אפשר דמעידות זו על זו שהרי אין סופן להיות צרות. ואפשר לצדד ולומר דאף היכא דיש בנים לראובן ושמעון אינן מעידות משני טעמים. האחד הוא דכי היכי דאמרינן דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה הכי נמי חוששת שמא ימות בנה או בן יבמתה או שניהם כאחד ימותו. והטעם השני הוא דאפשר דלא פלוג רבנן בין יש לה בנים לאין לה בנים וכיון דבאין לה בנים חששו דלמא יעידו שקר ומש"ה אמרו דאינן מעידות אף ביש להם בנים דליכא למיחש תיקנו דאינן מעידות משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין. ואף לפי הטעם הראשון שכתבנו דאף דיש להם בנים חוששת שמא ימותו הבנים אפשר לומר דמעיקרא דדינא תיקנו באין להם בנים משום דחששא ההיא גלויה ומפורסמת דחוששת שמא ימות בעלה או יבמה ואח"כ תיקנו גם ביש להם בנים דאינן מעידות וחששו לחששא רחוקה דלמא חוששת שמא ימותו הבנים ג"כ כדי שלא ליתן דבריהם לשיעורין ומש"ה חששו לחששא רחוקה:**

15. גליוני הש"ס מסכת יבמות דף קיז עמוד א

שם ור' יהודה ההיא בד"ת כתי', נ"ב ע' סיפרי דברים פיסקא כ"ד בשנאת ד' אותנו אפשר שהקב"ה שונא את ישראל והרי כבר נאמר אהבתי אתכם אמר ד' אלא הם שונאים את הקדוש ברוך הוא משל הדיוט הוא מה דבלבך על רחמך מה דבלבי עלך עכ"ל פי' דבעצם הקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל ואך ע"י שהם שונאים חלילה כו' ממשיכים חלילה גם למעלה כך ומביא ראי' ממשל הדיוט דמה שבלב האדם על אוהבו כך בלב אוהבו אליו וצ"ל דר' יהודה דהכא פליג אההיא דסיפרי ומשל ההדיוט הנ"ל יאמר ר' יהודה שאינו אמת וי"ל עוד כוונת הסיפרי אלא הם שונאים כו' ונדמה להם משום זה שהקב"ה שונא אותם משל הדיוט הוא מה דבלבך על רחמך כך נדמה לך וחושב אתה שגם בלבו עליך אבל באמת אינו כן ולפי"ז הוא כר' יהודה דהכא:

16. תוספות מסכת יבמות דף קיז עמוד ב ד"ה הא לא

הא לא נשאת לא תנשא והא אמר כו' - קשה לר"י דבפרק ב' דכתובות (דף כב: ושם) גבי מילתיה דרבי יוחנן דשנים אומרים מת כו' משמע דמילתיה דעולא איירי בדיעבד אבל לכתחלה מודה דלא תנשא משום דרב אסי הסר ממך עקשות פה [1] וי"ל דהכא דייק הכי טעמא דנשאת משום הכי לא תצא הא לא נשאת לא תנשא ואם

נשאת תצא דהכי משמע דוקא נשאת לא תצא הא לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תצא משום הכי פריך מדעולא וא"ת והיכי משני התירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה ויש לומר דודאי לכתחלה לא תנשא ולא תצא מהיתירה הראשון היינו לענין דאם נשאת לא תצא וסיפא דע"א = דעד אחד = אומר מת ואחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא איירי בבת אחת ואפ"ל נשאת תצא וא"ת ור' יוחנן בפ"ב דכתובות (ג"ז שם) מאי קמ"ל מתני' היא וי"ל דר' יוחנן אתא לאשמועינן דלכתחלה לא תנשא משום דרב אסי ור"י אומר דפריך משום דמשמע ליה הא לא נשאת לא תנשא מדאורייתא מדקאמר תצא ולא קתני הולד ממזר ועוד מדקתני סיפא עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת לא תנשא משמע דהיינו בבת אחת ואי מדרבנן אפילו בזה אחר זה נמי וא"ת דהכא משמע דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה דהיינו בהתירוה לינשא ובפ"י מי שקינא (סוטה לא: ושם) משמע דאיירי עולא בכל ענין בין בבת אחת בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה כו' דדייק בגמ' טעמא דהאי מכחיש אבל לא מכחיש עד אחד נאמן מה"מ כו' ופריך כיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי להכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים אלא אמר עולא תני לא היתה שותה ור' חייא אמר היתה שותה ולרבי חייא קשה מתני' לעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה משמע דעולא נמי איירי בבת אחת כמו בזה אחר זה ולכך צריך להגיה ולא משני כדמשני רבי חייא ומיהו י"ל דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה אלא שנראה לו דוחק להעמיד המשנה בבת אחת משום דמשמע ליה דאיירי נמי בזה אחר זה [2] ועוד אמר ר"י דאפילו איירי עולא בכל ענין ה"מ התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדנפקא ליה התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא חשיב כשנים אלא בזה אחר זה ואף על גב דיש חלוק בין דאורייתא בין דרבנן מייתי מדעולא דנראה לו דחשיב כשנים בזה אחר זה דרבנן כמו בדאורייתא בבת אחת.

17. שערים מצויינים בהלכה

והריטב"א והנמוק"י, דכיון דהדבר תלוי במה שהאמינה תורה, דכל שהאמינה תורה הרי כמו שנים, א"כ גם אשה שמעדת שמת בעלה של זו הוי כמו שנים, ואפ"י בא אח"כ עד כשר ואמר שלא מת, כיון שכבר התירוה לינשא לא תצא מהיתרה הראשון, אבל אם האשה בעצמה מעידה על בעלה שמת, ואח"כ בא עד כשר שאומר דלא מת אינה נאמנת, דדוקא עד נאמן, אבל האשה על עצמה אינה עד. והרמב"ם (גירושין פ"ב הכ"א) אינו סובר כן, אלא דעד כשר מכחיש עדות של אשה. ובשו"ע (אהע"ז סי' יז סל"ח) הובא שיטת הרמב"ם בסתם, ושיטות אלו הראשונים בלשון ויש אומרים. והרמ"א כתב, דאם שתי נשים באו להעיד שמת בעלה של זו, ואח"כ בא עד כשר ואומר שלא מת, לכר"ע לא תצא מהיתרה הראשון.

18. כסף משנה על הלכות גירושין פרק יב הלכה יח

בא עד אחד והעיד שמת בעלה וכו' ה"ז לא תצא מהיתרה ותנשא וכו'. דוקא הכא אמרינן דלא תצא מהיתרה אבל בשנים אומרים מת והתירוה לינשא ואח"כ באו שנים ואמרו לא מת לא אמרינן לא תצא מהיתרה ותנשא עתה לכתחלה ואפילו לאחד מעדיה ואומרת ברי לי שאין מניחין להם ב"ד כיון שהדבר ספק אלא שאם נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי אין מוציאין אותה. והטעם מבואר דשאני הכא דכיון שהתירוה לינשא הוי כאילו שנים אומרים מת וכשבא אח"כ ע"א ואמר לא מת אין דבריו של אחד במקום שנים:

ואהא דאמרינן לא תצא מהיתרה הראשון כתב הרא"ש מתקנה דרבנן שריא לינשא אלא דקאמר גמרא בפ"ב דכתובות דטוב הוא שלא תנשא משום הסר ממך עקשות פה, ורבינו לא חשש לכתוב כן משום דלא

**איתמר התם הכי אלא למאי דפריש אביי מימרא דר' יוחנן אבל רבא מפרש לה התם בגוונא אחריןא ולפום
ההוא פירושא דרבא לא צריכינן למימר הכי:**
באו שנים ואמרו לא מת וכו'. כתב הריב"ש כיון שנשאת ועבדא איסורא אע"פ שלא נבעלה תצא:

19. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף קיז/ב

מתני' עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא. אוקימנא בגמרא דלא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהתירה הראשון כדעולא, דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים וזה שאומר לא מת הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים, **ומכאן דעד אחד לאו דוקא עד כשר אלא אפילו אשה אומרת מת והתירוה לינשא ואח"כ בא אפילו עד אחד כשר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון, שהרי אף אשה בכלל מה שאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד שהרי האמינה.** וגרסינן נמי בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (נג, ב) אני וחברתי טהורות ואמר לה עד אחד את וחברתך טמאות, איהי כיון דאיכא עדים לאו כל כמיניה חבירתה אישתריא אפומא דידה, פשיטא, מהו דתימא כי מהימנא אחברתה במקום עד פסול במקום עד כשר לא מהימנא, קמ"ל. ובירושלמי (ה"ו) גרסינן, עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' גדול מנימן בשם רב כל מקום שהתירו עדות אשה האיש מכחיש את האשה והאשה מכחיש את האיש, פ"א כעד ועד דמו, ואקשו וניתני עד אומר מת ואשה אומרת לא מת אשה אומרת מת ואיש אומר לא מת, ומפרקי תני דבי רבי כן. **ויש מי שאומר דאשה דגבי עד כשר אע"פ שבאה היא תחלה והתירוה לינשא או אפילו נשאת תצא, והתם בפרק האשה שנתאלמנה בשבויה הקלו. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פי"ב גירושין הכ"א) שכתב אשה אומרת מת או היא שאמרה מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא. ואינו מחזור כמו שכתבנו (לעיל קטז, ב, ד"ה הא). והרמב"ן מודה לו בהיא עצמה שאמרה מת בעלה שתצא וחלק עליו בשהתירוה על פי אשה מן הטעם שאמרנו, וכן נראה ודאי מוכח בריש פרק האשה רבה (לעיל פח, ב) דאלו נשאת ע"פ עצמה תצא:**

20. שערים מצויינים בהלכה

מהו דתימא כי אזלינן בתי רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קמ"ל. כתב הרמב"ם (גירושין פי"ב הכ"ב) ובשו"ע (אהע"ז סי' יז ס"מ) אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת הרי זו תנשא, וכן אם אמרו עשר נשים לא מת, ואחת עשרה נשים אומרות מת הרי זו תנשא, שאין אומרים שנים כמאה, אלא בעדים כשרים, אבל בפסולים הלך אחר רוב דעות בין להקל ובין להחמיר. וכתב במנ"ח (מצוה לו) דמ"מ האשה שהוכחשה ע"י רוב דעות נגדה, אין היא נפסלת לעדות אחרת, כי כמו שהאיש אינו נעשה חשוד אלא עפ"י שני עדים כשרים, כמו כן האשה אינה חשודה ונפסלת אלא ע"י שני עדים כשרים, דפסולים אין נאמנים לפסול האשה לעדות ולשבועה, כמו שאין הם נאמנים לפסול האיש, דנשים נאמנות על גוף הדבר נגד עדות אשה שהעידה, אבל לא לפסול אותה, וכן אם באו נשים ואומרות על אשה שהעידה, שהיא גזלנית וגנבנית אין הן נאמנות לפסלה. וכעין זה כתבנו במס' ר"ה (כב). בשם הריטב"א והפר"ח, דאע"ג דק"ל דעד אחד נאמן באיסורין, זהו דוקא להעיד על החפץ, אבל להעיד על האדם שהוא איש נאמן לסמוך עליו, צריך ב' עדים כשרים, שכ"כ בירושלמי (דמאי פ"ד מ"ו), והבאנו בשם תשו' לבושי

מרדכי דלהעמיד אדם בבית תוצרת להשגיח על הכשרות צריך שנים שיעידו עליו שהוא נאמן, ולפי זה הרב המכשיר שמעמיד משגיח תמיד בבית היוצר, אינו די בזה, אלא צריך שנים שמעידים שהוא איש נאמן.

21. שו"ע אה"ע סימן יז

(לח) אשה אומרת: מת, או היא שאמרה: מת בעלי, ואחר כך בא עד כשר ואמר: לא מת, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא. ויש אומרים שאם אשה אחרת או היא שאמרה: מת, והתירוה לינשא על פיה ואח"כ בא עד כשר ואמר: לא מת, לא תצא מהיתירה (אבל אם באו תחלה שתי נשים והתירוה לינשא על פיהן, ואחר כך בא עד אחד, לא תצא מהיתירה לכ"ע) (כ"כ הב"י בשם מ"מ):

22. חשק שלמה מסכת יבמות דף קיז עמוד ב

במשנה רמ"א הואיל ומכחישות זא"ז הרי אלו לא ינשאו וכו'. ונראה דפליגי בפלוגתא דר"ט ור"ע בעדות נשים אי בעי דו"ח דר"מ סבר לה כר"ט דדמי לד"נ ועדות המכחשת זו לזו בבדיקות בד"נ פסולה אבל ר"י ור"ש י"ל דס"ל כר"ע דדמי לד"מ ובד"מ הא קי"ל בסנהדרין ד' ל' דהכחשה בבדיקות בד"מ כשרה וקי"ל באמת כר"ע וכן הכא קי"ל כר"י ור"ש:

23. דף על הדף מסכת יבמות דף קיז עמוד ב

במשנה: ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו. כתב התרומת הדשן (כתבים ר"כ) דע"כ לא פליגי ר"מ ור"י ור"ש אלא בצרה, דסבר ר"מ דנאמנת ואסורה אף על גב דאינה נאמנת להתיר, והיינו טעמא משום דמוכחא מלתא דקושטא קאמרה שהרי אוסרת את עצמה, אבל בחמותה ובת בעלה ושאר נשים דאינן נאמנות להתיר לא אשכחן שום תנא בעולם דסבר דנאמנות לאוסרה כיון דאין נאמנות להתירה.

והנוב"י (מהדו"ת אבהע"ז סי' סד) כתב דלולא דברי התה"ד היה נראה איפכא, דבשאר נשים מודו ר"י ור"ש דנאמנות להכחישה ולאסרה, דצרה שאני שהשנאה גדולה מאד שהיא מחמת צערא דגופה וכדמבואר לקמן ק"ח. וכמש"כ רש"י לעיל בסוף ע"א. וע"ל באבני נזר (אבהע"ז סי' קט"ו) שתמה על התה"ד דהא לעיל קאמר הגמ' דבמת בעלי ואח"כ חמי דאינה נאמנת משום דלאו בעלה מיית ולא חמיה, אבל אם היה בעלה מת היתה הכלה נאמנת וא"כ הכא שהעידה האשה דמת בעלה ודאי דהד' נשים נאמנות להכחיש, שהרי אם האמת דמת בעלה א"כ תו אינן חשודות לשקר, ושאני צרה דמחמת צערא דגופה משקרת גם מחמת העבר וכדמוכח לקמן (קכ א). (קובץ קול התורה קובץ ס"ג ע' נו)

24. חדושי הגר"ח מסכת יבמות דף קיז עמוד ב

עדות נשים

בספרי פ' שופטים (פי' מה) לא יקום ע"א באיש אין לי אלא לד"נ וכו', לקרבנות מנין ת"ל לכל חטאת, להעלות לכהונה ולהוריד מן הכהונה מנין ת"ל לכל חטא, ע"כ. וצ"ע באיזה העלאה והורדה איירי, אי לתרומה ע"א מהימן מדאורייתא כדאיתא בר"ן בכתובות (י ע"ב מדפי הרי"ף), ואי ליוחסין הא בעינן לזה שנים. והנראה דהיכא דע"א נאמן אשה יכולה להכחישו, כן איתא להדיא ביבמות (דף פח ע"ב), ואף דאשה פסולה היא ואין לה תורת עדות בהגדתה ורק דין נאמנות אית לה, יכולה להכחיש את העד, ואם ה"ל להעד כשר תורת עדות ורק דהכא סגי באחד איך היתה האשה יכולה להכחישו, וזהו דאמר הספרי להעלותו לכהונה והיינו לתרומה, ואף דנאמן אבל אין זה בתורת עדות רק בתורת נאמנות נאמן לתרומה ואשה יכולה להכחישו.

אבל ממה דאיתא ברמב"ם (בפ"ט מהל' רוצח הי"ד) דבנשים ליכא הדין דכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים ולא אמרינן כן רק בעד כשר ולא בפסולים, הרי דיש חילוק בין עדות עד כשר לעדות נשים ובע"כ דבעד כשר תורת עדות להגדתו שהאמינתו התורה והרי הוא כשנים, משא"כ בנשים דרק תורת נאמנות להם, ועוד מה שמצינו דקרובן שבועה אינה נוהגת בנשים, ואף דבסוטה אשה מהימנא ובגמרא שבועות (דף ל"ב ע"א) מבואר דעד סוטה שכפר עדותו מחוייב קרבן שבועה ואמאי הא אין קרבן שבועה נוהגת בנשים, אלא ודאי דאף דנאמנים אין תורת עדות להם אלא נאמנות וקרובן שבועה לא נאמר אלא בעדות, וכן איתא פי' זה במפרשים, ועוד מה שמצינו שע"א מחוייב משום כאשר זמם ואם לא היה להגדתו אלא תורת נאמנות לא היה שייך דינא דכאשר זמם דלא נאמרה אלא בעדות, ולא חייב קרבן שבועה אלא ודאי דתורת עדות להגדתו, ולא כמו שביארנו בספרי, ונשים אף דנאמנים הוא רק בתורת נאמנות. [א"ה, ע"ע בחידושי רבנו חיים הלוי פ"ט מרוצח הט"ו].